

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ПЕРИФРАЗИ В СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ

Вступ. Явище номінації – складне й багатопланове. Воно пов’язане з цілим комплексом проблем, зокрема з «характеристикою самого процесу виникнення мовних найменувань, із визначенням співвідношення знака й позначуваного, вибором мовних засобів для вираження того чи іншого поняття, з наявністю різних способів називання» [4].

Матеріали та методи. У дослідженні використано описовий метод та метод лексико-семантичного аналізу.

Результати. Концептуальні засади щодо визначення лінгвальної природи, стильової специфіки перифразових номінацій висвітлено у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних мовознавців: І. Ільїної, В. Григор’єва, Г. Розанової, Л. Шубіної, Л. Синельникової, Г. Моложай, В. Орлової, Є. Регушевського та ін. Проте окремі питання, які стосуються значення перифразових номінацій, їх видів, співвідношення з іншими мовними одиницями досі залишаються відкритими. У науковій літературі немає єдиної думки про те, предметом якої галузі мовознавчої науки є перифраза. Так, М. Коломієць, Є. Регушевський розглядають явище перифрази в лексикології, М. Шанський – у фразеології, І. Кобилянський – у синтаксисі. Зауважимо, що в лінгвістичних студіях функціонують терміни перифраз(а) та парафраз(а). Паралельне функціонування термінологічних одиниць для одного поняття є вадою терміносистеми, тому доречним є їх розмежування. Між позначуваними цими термінами поняттями є істотна різниця. Так, наприклад, А.О. Ткаченко парафразом пропонує називати «переказ твору або чужих думок іншими словами», тобто, «маємо справу із різними способами «переливання» попереднього змісту в новий» [6, с. 293]. Ю.С. Макарець вважає перифраз засобом вторинної номінації. Дослідниця переконує, що терміном перифраз доцільно позначати засіб вторинної номінації. Відмінність між поняттями перифраз і парафраз полягає в семантичному наповненні префіксів пара- і пери-, що мають різне походження [5, с. 8–9)]. Перифраза привертала до себе увагу ще в добу Античності й стала об’єктом вивчення в античних теоріях стилю. Так, у контексті неоднослівної метафори образу перифразу як засіб увиразнення стилю розглядав Аристотель у своїй «Поетиці». Перифраза згадується й у римських трактатах про ораторське мистецтво. Її вважають засобом, який дає

змогу риторам повторювати той самий зміст у різній формі. У «Настановах ораторові» Квінтіліан під перифразою розуміє риторичну фігуру, яка полягає у заміні традиційної однослівної назви позначуваного недослівним зворотом, який виконує функцію прикрашання стилю. Щодо потрактування перифрази виокремлюємо два основні підходи: ономасіологічний та стилістичний. Їх виокремлення є умовним, адже вони є невіддільними аспектами функціонування перифрази, як і будь-якої іншої одиниці мови. Зауважимо, що заміність перифрази словом – одна з її найважливіших ознак [5, с. 25]. Проте Ю.С. Макарець висловлює думку щодо уточнення цього положення. Дослідниця звертає увагу на те, що перифразова номінація може бути заміником не лише однослівної назви, а й назви, яка може бути виражена словосполученням. На підтвердження своєї думки дослідниця наводить приклад евфемістичної перифрази страшна знахідка, вихідним значенням якої є «мертва дитина». Авторка робить висновок, що доречно говорити не про заміність перифрази одним словом, а про семантичну неподільність, тобто позначення одного поняття, що при семантико-синтаксичному підході зумовлює його функціонування як одного члена речення [5, с. 16-17].

Висновки. Як бачимо, аналіз запропонованих дефініцій перифрази дає змогу визначити її як стилістичний прийом, який залежно від своєї структурної схеми, представлений фігурою або тропом. Отже, перифраза є вторинною описовою номінатомою, скомбінованою мовцем з метою повторного називання денотата, який уже має первинну назву та містить оцінний компонент.

Література

1. Античные теории языка и стиля: [антология / перевод с древнегреч. и лат., общ. ред. О. М. Фрейденберг; вступит. ст. М. Троцкого, С. Меликовой-Толстой]. – Спб.: Алетейя, 1996. – 362 с.
2. Аристотель. Риторика. Поэтика / Аристотель; [пер. с древнегреч. О. Цыбенко, В. Аппельрот]. – М.: Лабиринт, 2000. – 224 с.
3. Бытева Т.И. Очерки по русской перифрастике / Т.И. Бытева. – М.: Элипс, 2008. – 303 с.
4. Зайцева В. В. Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети)[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://phd.znu.edu.ua/page//dis/02_2018/Korobova_dis-.pdf.

5. Макарець Ю. С. Перифр. номінації в українському публіцистичному дискурсі: [Монографія] / Ю.С. Макарець. – К.: В-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 205 с.
6. Ткаченко А.О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: [підруч. для студ. гуманітар. спеціальностей вищих навч. закл.] / А.О. Ткаченко [2-е вид., випр. і доповн.]. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
7. Цицерон М. Т. Три трактата об ораторском искусстве / М. Т. Цицерон; [под ред. М. Л. Гаспарова]. – М.: Науч.-изд. Центр «Ладомир», 1994. – 472 с.